

ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ И СПОРТСКИ
ХОРИЗОНТИ
NEW **HORIZONS**
IN EDUCATION, CULTURE AND SPORTS

Међународна интердисциплинарна
научно - стручна конференција

**International interdisciplinary
scientific professional conference**

**9-10.
МАЈ 2014.**

Србија, Суботица • Serbia, Subotica

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача и тренера - Суботица
College of Vocational studies - Subotica
Vocational Training of Preschool Teachers
and Sport Trainers

Издавач / Published by

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА И ТРЕНЕРА, СУБОТИЦА /
College of Vocational Studies, Subotica
Vocational Training of Preschool Teachers and Sports Trainers

Организатор / Organized by:

Висока школа струковних студија за образовање васпитача и тренера Суботница
College of Vocational Studies, Subotica
Vocational Training of Preschool Teachers and Sports Trainers
Предшколска установа "Наша радост" Суботница
Preschool institution "Nasa radost" [Our Joy], Subotica

Главни и одговорни уредник / Editor-in-Chief

Др Драгутин Рајић / *Dr. Dragutin Rajic*

Организациони одбор / Conference Editorial Board

Славко Бабичков / *Slavko Babickov*
Др Славољуб Хилченко / *Dr. Slavoljub Hilcenko*
Др Јово Радос / *Dr. Jovo Rados*
Нада Лукић / *Nada Lukic*

Међународни уређивачки одбор / International Editorial Board

Мр Давор Туба / *Davor Tuba M.Sc.*
Prof. Dr. Sc. Wojciech Walat / *Prof. Dr. Sc. Wojciech Walat*
Др Славољуб Хилченко / *Dr. Slavoljub Hilcenko*
Dr. Olga Dečman Dobrnjić / *Dr. Olga Decman Dobrnjic*
Doc. Dr. Rolf Laven / *Assoc. PROF. Dr. Rolf Laven*
Др Ђорђе Нићин / *Dr. Djordje Nicin*
Др Јово Радос / *Dr. Jovo Rados*
Prof.dr.sc. Jasminka Zloković / *Prof. Dr. Sc. Jasminka Zlokovic*
Др Војо Ковачевић / *Dr Vojo Kovacevic*
Др Веселин Бунчић / *Dr Veselin Buncic*

Рецензенти / Reviewers

Prof. Dr. Sc. Wojciech Walat / *Assoc. PROF. Dr. Sc. Wojciech Walat*
Prof.dr.sc. Jasminka Zloković / *Prof. Dr. Sc. Jasminka Zlokovic*
Dr. Olga Dečman Dobrnjić / *Dr. Olga Decman Dobrnjic*

Лектор и коректор / Lecturer and Proof-reading

Бранко Медић / *Branko Medic*
Мр Јелена Ветро / *Jelena Vetro M.Sc.*
Др Војо Ковачевић / *Dr. Vojo Kovacevic*

Графички дизајн / Lay-out

Ненад Милаковић / *Nenad Milakovic*

Конференцију помогли / Conference Supported by

Министарство за науку Републике Србије / *Ministry of Science of Republic of Serbia*
Покрајински секретаријат за науку АП Војводине / *Department of Science of Autonomous Province of Vojvodina*
Општина Суботница / *The municipality of Subotica*

Штампа / Printing

Медија Консиглиере / *Madia Consegliere*

**ЗБОРНИК РЕЗИМЕА СА 7. МЕЂУНАРОДНЕ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ
НАУЧНО-СТРУЧНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ:
ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ И СПОРТСКИ ХОРИЗОНТИ**

САДРЖАЈ:

РЕЧ ОРГАНИЗАТОРА	13
THE ORGANIZER'S ADDRESS	14
СЕКЦИЈА ИЗ ОПШТЕОБРАЗОВНЕ И ПЕДАГОШКЕ ОБЛАСТИ	15
EDUCATION & PEDAGOGY SECTION	15
TRAVELOGUES AS A LITERARY GENRE Jovanka Denkova	16
ПУТОПИС КАО КЊИЖЕВНИ ЖАНР Јованка Денкова	16
SMART INTERACTIVE ELECTRONIC BOARDS IN PRESCHOOLS Olivera Vujasin, Slavoljub Hilcenko	19
ПАМЕТНА ЕЛЕКТРОНСКА ИНТЕРАКТИВНА ТАБЛА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ Оливера Вујасин, Славољуб Хилченко	19
UPSIDE DOWN LEARNING APPROACHES FOR GENERATION "Z" Slavoljub Hilcenko	26
МЕТОДА НАОПАКОГ УЧЕЊА ЗА ГЕНЕРАЦИЈУ "З" Славољуб Хилченко	26
„ONCE VIENNA WAS THE MEKKA OF VISUAL ART EDUCATION FOR CHILDREN“ - THE REDISCOVERY OF FRANZ ČIŽEK Rolf Laven	31
THE PROBLEMS OF POSTMODERNISTIC STANDPOINT IN PHILOSOPHY OF EDUCATION Dejan Djordjevic	37
PROBLEMI POSTMODERNISTIČKOG PRISTUPA U FILOZOFIJI VASPITANJA Dejan Đorđević	37
THE GUIDING PRINCIPLES OF INQUIRY-BASED TEACHING Melita Gombar	40
ВОДЕЋИ ПРИНЦИПИ ИСТРАЖИВАЧКЕ НАСТАВЕ Мелита Гомбар	40
REFORMS IN EDUCATION: FROM DOSITEY TO EUROPEAN IDEALS OF CIVIC EDUCATION - (MODELS AND APPROACHES TO EDUCATION) Valentina Cizmar	44
REFORME U OBRAZOVANJU: OD DOSITEJA DO EVROPSKOG IDEALA GRAĐANSKOG OBRAZOVANJA - (MODELI I PRISTUPI OBRAZOVANJU) Valentina Čizmar	44
TECHNICAL EDUCATION BASED ON THE CATEGORIES AXIOLOGICAL Wojciech Walat	48
DEFECTOLOGY CONCEPTIONS OF EARLY REHABILITATION AND PRIMARY PREVENTION IN WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN Erika Balog, Slobodan Manojlovic	51
ДЕФЕКТОЛОШКА КОНЦЕПЦИЈА РАНЕ РЕХАБИЛИТАЦИЈЕ И ПРИМАРНЕ ПРЕВЕНЦИЈЕ У РАДУ СА ДЕЦОМ ПЕЧКОСКОГ УЗРАСТА Ерика Балог, Слободан Манојловић	51
SPECIALIZATION IN SPORTS AND ITS COMPATIBILITY WITH DIFFERENT TYPES OF SPORTS TRAINING Veselin Buncic, Slobodan Andrasic	52

СЕКЦИЈА ИЗ ОПШТЕОБРАЗОВНЕ И ПЕДАГОШКЕ ОБЛАСТИ
EDUCATION & PEDAGOGY SECTION

TRAVELOGUES AS A LITERARY GENRE

Jovanka Denkova

Summary: This paper reviews the travel book (travelogue) as a literary genre. The research begins by examining many definitions, or attempts to define this genre by many theorists of literature. Then, it is also reviewed many of his typology and classification, as well as their characteristics. At the end, we will point to the meaning that a travelogue has for the traveler.

Keywords: travelogue, definition, classification, traveler.

ПУТОПИС КАО КЊИЖЕВНИ ЖАНР

Jovanka Denkova

Резиме: Овај рад разматра путопис као књижевни жанр. Истраживање почиње разматрањем многобројних дефиниција, или покушаја да се дефинише овај жанр, од стране многобројних теоретичара књижевности. Затим, разматраче се и многе типологизације и класификације овог жанра, као и њихове карактеристике. На крају, указује се на значење које путопис има за путника.

Кључне речи: путопис, дефиниција, класификација, путник.

ОБИД ЗА ДЕФИНИРАЊЕ НА ПОИМОТ

Компаратистиката, преку поддисциплината "имагологија", кон крајот на XX и почетокот на XXI-от век, му го враќа дигнитетот и го потенцира значењето на подзаборавениот деветнаесетовеквен, просветителски књижевен жанр – патописот.¹ Доколку се обидеме поблиску терминологски да го определеме овој жанр, како и неговите карактеристики, ќе се соочиме со мал проблем, од причина што и покрај големиот број на проучувачи на овој жанр, сите дадени дефиниции за него се многу блиски, сродни. Причината за тоа може да се најде во големата семантичка еластичност на терминот.²

Според Оксфордскиот речник на термини, патописот претставува филм, книга или илустрирана лектура за места кои се посетени од патникот и искуствата кои ги доживеал притоа.³ Според Дигиталниот речник на македонскиот јазик, под патопис се подразбираат литературни импресији од патување.⁴

Драгутин Росандиќ смета дека „патописот е књижевно-научен облик во кој се изнесуваат впечатоци и доживувања од патувањата. Во нив се обединуваат документарноста и уметноста. Патописот содржи описи на краеве и луѓе, рефлексии на емоционалната состојба на писателот, податоци од историјата, уметноста, етнологијата и географијата на краевите низ кои прошол патеписецот. Дефиницијата која ја дава Љ. Андреев, е многу слична на онаа од Росандиќ, со тоа што се дополнува каков треба да биде карактерот на патеписецот, каде се дава до знаење дека описот треба да биде конкретен, точен и објективен, напишан со интересен и емотивен стил кој буди интерес кај читателот и го воведува во еден нов свет кој дотогаш немал прилика и можност да го види и запознае. Видувањето на Ангун Густав Матош уште повеќе ја надолжува дефиницијата за карактерот на патописот, со тоа што вели дека тој може да биде и поучен и шеговит, сликар и психолог, фантастичар и реалист.⁵

ОБИД ЗА КЛАСИФИКАЦИЈА НА ЖАНРОТ-ПАТОПИС

Токму од ова гледиште, може да се изведе една поконкретна и поконкретна дефиниција на патописот, која води кон дистинкција на литературни дела кои го тематизираат патувањето (фикционални раскажувачки облици) од оние кои можат да се наречат патопис во потесна смисла на зборот (нефикционални раскажувачки облици). Во минатото не му се придавало голема важност на вториот тип на патопис. Дури во постмодернизмот почнува да им се придава поголемо внимание на автобиографските жанрови, на кои им припаѓа и патописот.⁶ Според некои on-line извори, патописот најчесто е во вид на монолог, тоа е раскажувачка форма придружена од слики, презентирани на публиката.

¹ Соња Стојменска-Елзесер, Сликата на светот во македонската патописна литература, Балканска слика на светот: зборник од меѓународната научна работилница одржана во Скопје на 5-6 декември 2005 година, Скопје, МАНУ, 2006, стр.253-261.

² Dragica Dragun, Putopisne episode u književnosti za djecu i mladež, Zbornik radova Zlatni danci 13, Suvremena dječja književnost, Osijek, 2012, str.255.

³ Oxford Dictionaries, Language matters, прочитано на 01.02.2014 http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/travelogue

⁴ Дигитален речник на македонскиот јазик, прочитано на 01.02.2014 www.makedonski.info/show/narocno/m

⁵ Преземено од Мито Спасевски, Путопис у контексту литературе за деца, Детинство, бр.3-4, год. XXXIII, 2007, стр.72.

⁶ Dragica Dragun, Putopisne episode u književnosti za djecu i mladež, Zbornik radova Zlatni danci 13, Suvremena dječja književnost, Osijek, 2012, str.255.

Сепак, никој до денес нема дадено цврста, јасна и строга дефиниција на жанрот, па и на самиот поим "патопис", иако речиси сите читатели лесно можат да почувствуваат патописни елементи во книжевните дела или да им се насладуваат на оние дела кои евидентно се приклонуваат кон феноменот на патописноста. Дека врската помеѓу патувањето и пишувањето е подвалентна и комплексна сведочат многу исказувања од типот на она на Хајнрих Хајне, на пример, дека „...патописот е природна форма на романот“, или на Мишел де Серто дека „секоја приказна е приказна за патување“, па сè до предлогот на Мишел Битор да се создаде посебна наука „литерологија“ која ќе се занимава токму со оваа релација меѓу движењето и зборот.⁷

Македонската патописна литература опфаќа корпус од дваесетина наслови, меѓу кои се среќаваат: популарни репортажни патописи, авантуристичко-патописни прози со потенцирање на приказната, потоа, патописи во кои доминира мемоарскиот, дневнички и автобиографски слој, епистоларни патописи, патописи-есеи и романи-патописи, кои како хибридни прози отскокнуваат од строгата рамка на жанрот. Книжевно-историски набљудувано, патописната литература кај нас засилено се создавала во 60-тите и 70-тите години од дваесеттиот век, делумно и како здоцнен одглас на силниот бран на егзотизам однегуван во европската модерна, додека подоцна, патописноста сè повеќе се модифицирала и хибриднирала.⁸

Според некои извори патописите треба да се разгледуваат од гледна точка на нивната цел, од начинот на пишување и од вклученоста на личноста на писателот. Во секој случај, патописот дава информации поврзани со патување или прошетка, односно просторно поместување. Најчесто напишани во прозна форма, патописите се книжевно излагање на некое патувачко искуство, можат интерно да се класифицираат како: а) фикција опишана или дадена како експозиција на факти, б) литературно засведочени/запишани факти и в) литературно-уметничка презентација на запишани импреси и чувства за време на патувањето.⁹ Даниел-Анри Пажо дава хронологија на развојот на патувањето во книжевноста: аштак, патување и туризам. Тука никако не е исклучен автобиографскиот елемент, бидејќи патникот, во своето дело вметнува и коментари и критички се осврнува кон она што го гледа. На тој начин можеме многу да дознаеме и за неговите политички сфаќања, за неговата положба во општеството, но и за неговиот животен пат (биографија), преку споредувањето, односно компарирањето на дадените елементи. За тоа што е патописот и што претставува тој, пишувале голем број автори и кај сите се забележува заедничкиот став дека се работи за хибриден жанр во литературата, кој во себе може да содржи елементи од историјата, географијата, уметноста и др.¹⁰ Според Пажо, „патописот е дело примерно ведро и потврдно, кое ја пренесува можноста и волјата на патникот да го гледа просторот и времето на другите луѓе и да го открие единството на човечкиот дух, како и разликноста на општествата и на начините на заедничкото живеење: патникот е еден од толкувачките клучови на светот и историјата, особено кога има книшко знаење или философски дух. Патувањето, книжевноста од патувањето ги има како свои меѓи големите откритија во зората на новиот век и во големите колонијални зафати во XIX век: златното време на индивидуата вооружена со својот разум.“¹¹

Драгица Драгун, истакнува дека постојат седум меѓусебно комплементарни одредници кои поблиску го одредуваат патописот како жанр и тоа:

1. **Образложение** (рамка) е постапка со која авторот ја објаснува причината за настанувањето на текстот, своето сфаќање за функционирањето на жанрот и поетиката на патописот;
2. **Пгннерарј** е назив за збирот информации за изборот и текот на патувачките станици, за времето и начинот на патување;
3. **Субјект** на патописниот дискурс е оној кој го пишува патописот, кој ги раскажува и опишува настаните – патописецот. Од неговите квалитети зависи целокупниот патопис (од содржината до формата);
4. **Лексикон** (каталог) е постапка на структурирање на известувањето за географско-културното подрачје кое е опфатено со патописот. Ова е поврзано со начинот на обликување на знаењето на патникот за светот низ кој патува.
5. **Дотематизација** е постапка за надоградување на основниот дискурс (на мисловно или стилско ниво), и токму преку оваа постапка се исказува книжевната вештина на патописниот субјект;
6. **Приказната** како категорија го опфаќа текот на настаните и актанцијалната структура на патувањето;
7. **Примач** е категорија која се заснова на комуникациската насоченост на патописот, односно категорија во чија основа се вочува на кого и зошто е напишан патописот и дали и на кој начин таа насоченост влијаела врз било кој елемент во структурата на патописот.¹²

⁷ Соња Стојменска-Елзесер, Патописот како интермедиијална авантура, Одисеи за одисеја, зборник на трудови од Научната работилница одржана на 1.06.2009 година, Скопје, Друштво на класични филолози Антика, Друштво за компаративна книжевност на Македонија, 2010, стр.175-178.

⁸ Соња Стојменска Елзесер, Сликата на светот во македонската патописна литература, Балканска слика на светот: зборник од меѓународната научна работилница одржана во Скопје на 5-6 декември 2005 година, Скопје, МАНУ, 2006, стр.253-261.

⁹ Dr.Rama Rao Vadapalli V.B., (прочитано на 01.02.2014), повеќе на сајтот <http://www.boloji.com/index.cfm?md=Content&sd=Articles&ArticleID=14804#sthash.jeiPFUJJA.dpuf>

¹⁰ Според Славчо Ковилоски, Патописот „Белешки од моето патување по Тетовско“ од 1891/92 од Андреј Стојанов, Филолошки студии, Скопје, бр.11, 2013, стр.109-121, прочитано на 01.02.2014

http://philologicalstudies.org/dokumenti/2013/History%20and%20Philology/08_tom1_rub2_S.Koviloski.pdf

¹¹ Даниел-Анри Пажо, Патување, Општа и компаративна книжевност, Македонска книга, Скопје, 2002, стр.54-55.

¹² Според Dragica Dragun, Putopisne episode u književnosti za djecu i mladež, Zbornik radova Zlatni danci 13, Suvremena dječja književnost, Osijek, 2012, str.256, (Dean Duda, Priča i putovanje, Hrvatski romantičarski putopis kao pripovjedni žanr, Matica hrvatska, Zagreb, 1998)

Постои уште една дистинкција во рамки на патописот како книжевен жанр и тоа, се разликуваат неколку концепции, во зависност од застапеноста на патописните епизоди. Притоа, можат да се сретнат следниве концепции:

1. патопис во стандарден облик (патописна нарација)
 2. патопис како дел од одредено книжевно дело (најчесто романсиерско раскажување), во кој патописните епизоди се распоредени во главниот развоен тек на сижето, и
 3. патопис со патописни фрагментарни илустрации во самото книжевно дело.¹³
- Според Соња Стојменска-Елзесер, патописните прози можат да бидат типологизирани како: научно-популарни, фикционални, есеистички со отклон кон филозофијата, кон сликарството или кон некоја друга хуманистичка сфера, потенцирано психолошки, автобиографски или епистоларни и др.¹⁴

ЗАКЛУЧОК

Од претходно наведеното, мошне евидентно е дека и ден-денес нема јасна и прецизна дефиниција на жанрот – патопис. Исто така, многубројни се и неговите типологизации и класификации. Причината за тоа можеби треба да се бара во фактот што патописот не само што е хибриден жанр (може да се појави како комбинација на есеј, репортажа, автобиографија, епистоларија, дневничко-фелтонски запис, роман, песна), и не само што вибрира на границата меѓу популарната и естетски високата уметност, туку претставува и специфична точка на допир и преиспитување на можностите за соработка на сите сетила, та со тоа е и една специфична интермедиијална авантура.¹⁵

ЛИТЕРАТУРА

1. Dragun, D., Putopisne episode u književnosti za djecu i mladež, Zbornik radova Zlatni danci 13, Suvremena dječja književnost, Filozofski fakultet, Osijek, 2012, .
2. Duda, D., Priča i putovanje, Hrvatski romantičarski putopis kao pripovjedni žanr, Matica hrvatska, Zagreb, 1998, (preuzeto od Dragun, D., Putopisne episode u književnosti za djecu i mladež, Zbornik radova Zlatni danci 13, Suvremena dječja književnost, Filozofski fakultet, Osijek, 2012)
3. Дигитален речник на македонскиот јазик, прочитано на 01.02.2014 www.makedonski.info/show/matopis/m
4. Ковилоски, С., Патописот „Белешки од моето патување по Тетовско“ од 1891/92 од Андреј Стојанов, Филолошки студии, Скопје, бр.11, 2013, стр.109-121, прочитано на 01.02.2014 <http://philologicalstudies.org/dokumenti/2013/History%20and%20Philology/08.tom1.rub2.S.Koviloski.pdf>
5. Oxford Dictionaries, Language matters, прочитано на 01.02.2014 http://www.oxforddictionaries.com/definition/american_english/travelogue
6. Пако, Д., Патувања, Општа и компаративна книжевност, Македонска книга, Скопје, 2002.
7. Спасевски, М., Путопис у контексту литературе за деца, Детинство, бр.3-4, год. XXXIII, 2007.
8. Стојменска-Елзесер, С., Патописот како интермедиијална авантура, Одисеи за одисеја, зборник на трудови од Научната работилница одржана на 1.06.2009 година, Скопје, Друштво на класични филолози Антика, Друштво за компаративна книжевност на Македонија, 2010.
9. Стојменска-Елзесер, С., Сликата на светот во македонската патописна литература, Балканска слика на светот: зборник од меѓународната научна работилница одржана во Скопје на 5-6 декември 2005 година, МАНУ, Скопје, 2006.
10. Стојменска-Елзесер, С., Средбата од далечните култури во македонскиот уметнички патопис, Зборник од XXXII научна конференција на XXXVIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура : (Охрид, 15.VIII-17.VIII 2005 г), Универзитет "Св. Кирил и Методиј", Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје, 2006.
11. Vadaralli, Rama Rao V.B., (прочитано на 01.02.2014), повеќе на сајтот <http://www.boloji.com/index.cfm?md=Content&sid=Articles&ArticleID=14804#sthash.iejPFUJA.dpuf>

¹³ Мито Спасевски, Путопис у контексту литературе за деца, Детинство, бр.3-4, год. XXXIII, 2007, стр.72, стр.73.

¹⁴ Соња Стојменска-Елзесер, Средбата од далечните култури во македонскиот уметнички патопис, Зборник од XXXII научна конференција на XXXVIII меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура: (Охрид, 15.VIII-17.VIII 2005 г), Скопје: Универзитет "Св. Кирил и Методиј", Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, 2006, 261-269.

¹⁵ Соња Стојменска-Елзесер, Патописот како интермедиијална авантура, Одисеи за одисеја, зборник на трудови од Научната работилница одржана на 1.06.2009 година, Скопје, Друштво на класични филолози Антика, Друштво за компаративна книжевност на Македонија, 2010, стр.175-178.